

Vliv vzdělání a emocí na slazení u studentů vysokých škol

INFLUENCE OF EDUCATION AND EMOTIONS ON SWEETENING IN UNIVERSITY STUDENTS

Blanka Maderová – East and Central European Studies, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

„Sladká“ spotřeba

Stravovací návyky Čechů prošly v posledních desetiletích několika proměnami. Pokud jde o spotřebu sladkých nápojů a potravin, předchází údaje (z Českého statistického úřadu a HBSC mezinárodní výzkumné studie – The Health Behavior in School-aged Children) naznačovaly, že se jejich spotřeba stabilizovala nebo snížila (1, 5). Pouze spotřeba čokoládových výrobků se v roce 2020 zvýšila na 7,5 kg na osobu oproti 6,8 kg·os⁻¹ v roce 2019 (1). Co se týče nápojů slazených cukrem, podle šetření ČSÚ z let 2011–2020 došlo po roce 2011 k pozvolnému poklesu spotřeby (ze 106 l·os⁻¹ v roce 2011 na 90,7 l·os⁻¹ v roce 2020). Spotřeba cukru se zvýšila jen mírně, a to na 35,7 kg·os⁻¹ v roce 2020 (1). Vzhledem k tomu, že v České republice dosud nevznikla žádná významnější studie, která by u věkové skupiny 18–29 let zkoumala množství spotřeby cukru při slazení a důvody konzumace sladkých výrobků, to vše v souvislosti s vlivem vzdělání a osvěty, řešili jsme tuto problematiku v rámci projektu Zdravá výživa: Utopie nebo současná nutnost (z fondů EHP a Norska). Podílely se na něm organizace Reskata, z. s., z Česka a institut SIFO (OsloMet) z Norska.

Metody

Zaměřili jsme se na české a norské vysokoškolské studenty ve věku od 18 do 29 let. Naše metody zahrnovaly online dotazník, kvalitativní výzkum písemných odpovědí, rešerše článků, knih a dalších médií zaměřených na kulturní a sociální aspekty ovlivňující spotřebu sladkých výrobků v Norsku a Česku. V tomto článku se omezíme na téma spotřeby cukru a sladkých výrobků v České republice.

Dotazník

Dotazník obsahoval 28 otázek týkajících se zvyklostí a životního stylu. Kladl devět otázek zjišťujících situaci respondentů (věk, váhu, výšku, název univerzity, vzdělání matky a otce atd.) a devatenáct otázek týkajících se jejich životního stylu. Většinu otázek tvořily otázky uzavřené (s výběrem odpovědí) nebo polouzavřené. Socioekonomické otázky týkající se příjmu studentů a ceny nápojů v jednotlivých zemích nebyly – s výjimkou vzdělání matky a vzdělání otce – do dotazníku zahrnuty. Bylo rozhodnuto, že těmto otázkám by bylo potřeba věnovat samostatnou studii.

Výběr a analýza vzorků

Kvůli vládním omezením souvisejícím s pandemií Covid-19 byly univerzity uzavřeny, což znamenalo, že jsme nemohli dotazník distribuovat studentům přímo, osobně, ale pouze v online podobě. Odkaz na dotazník (www.reskata.cz) byl vybraným studentům vysokých škol v České republice zaslán jejich profesory v průběhu listopadu a prosince 2020, tedy během druhé vlny pandemie Covid-19. Vybírali jsme studenty tak, aby byla pokryta různá zaměření studia (od FF UK a FSV UK přes PíF UK, I. a II. LF UK, ČVUT v Praze po různé obory z univerzit v Ústí nad Labem, Liberci, Plzni, Českých Budějovicích, Brna, Ostravy a dalších). Studenti byli vybíráni z bakalářského, magisterského i doktorského studia. Dotazováno bylo 579 studentů, z toho 498 žen a 81 mužů. Tento poměr je dán zřejmě tím, že v některých oborech studuje více žen, a také tím, že ne všichni studenti dotazník vyplnili (u žen mohl být o téma větší zájem). V první a nejmladší skupině (18–21 let) bylo 254 studentů, ve druhé skupině (22–25 let) 261 studentů a ve třetí skupině (26–29 let) 64 studentů. Data z dotazníků jsme analyzovali pomocí statistického programu IBM SPSS a metod kvalitativního výzkumu (zkoumání jednotlivých písemných odpovědí a jejich korelací).

Hypotézy, výsledky a diskuse

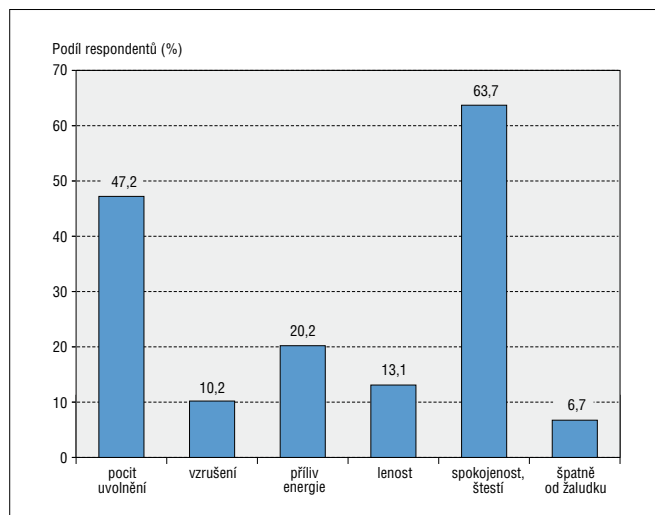
Průzkum odhalil zajímavé rysy, jež jsou zřejmě do jisté míry charakteristické pro českou spotřební kulturu a spotřební zvyklosti českých studentů. Protože probíhala druhá vlna pandemie Covid-19 a většina univerzitních studentů měla online výuku a studovala z domova nebo koleje, zajímalo nás, jaký vliv mělo domácí prostředí na slazení. Pokud studentům školní automat na kávu, čaj nebo čokoládu sám nápoj nepřislal, učinili tak studenti doma sami? Předpokládali jsme, že když budou mít nad slazením kontrolu, budou sladit méně. Navíc jsme předpokládali, že si během dlouhých hodin doma, bez pohybu, budou více hlídat svou váhu. Naše první hypotéza tedy zněla: věková skupina 18–29 let zkonzumovala v horkých nápojích v roce 2020 nižší množství cukru než obdobná věková skupina (21–30 let) v roce 2019, přičemž vzdělanostní úroveň (minimálně středoškolské vzdělání a vyšší) byla obdobná. Druhá hypotéza zněla: věková skupina 18–29 let zkonzumovala nižší množství chlazených nápojů slazených cukrem v roce 2020 než věková skupina 11–15 let v roce 2018. Třetí hypotéza zněla: Existuje významná souvislost mezi vzděláním matky a množstvím cukrem slazených nápojů konzumovaných respondenty.

První hypotéza o slazení horkých nápojů se potvrdila. Druhá hypotéza týkající se slazených studených nápojů byla vyvrácena. Zjistili jsme totiž, že v naší vybrané věkové skupině (18–29 let) polovina českých respondentů (51 %) zvolila jako svůj oblíbený typ nápoje sladké limonády a/nebo energetické nápoje, a téměř polovina z nich je pila každý den. Třetí hypotéza byla vyvrácena. Z našich zjištění jednoznačně vyplynulo, že na pití slazených nápojů u respondentů (18–29 let) má největší vliv otec a jeho vzdělání – nikoli matka.

Spotřeba cukru v horkých nápojích před a během pandemie Covid-19

Co se týče preferované formy slazení, ve zmíněných studiích (2, 3) byl nejoblíbenějším druhem cukr (bílý a přírodní, hnědý), poté med a další sladidla, jako jsou stévie, xylitol, ovocný a datlový sirup a další. Co se týče slazení nápojů, podle výzkumu VESELÉ (3) z roku 2019 si nápoje pravidelně sladí 59 % mužů

Obr. 1. Pocity respondentů po vypití slazeného nápoje nebo sněžení sladkého produktu

a 58 % žen. Pokud se však zaměříme na mladou generaci (21–30 let, se středoškolským a vyšším vzděláním), sladilo si nápoje 67 % respondentů. Z našeho průzkumu z roku 2020 (konaném také v zimě) vyplynulo, že respondenti, vysokoškoláci 18–29 let, si do kávy, horké čokolády a čaje příliš cukru nedávali. Až 70 % oslovených žen tvrdilo, že si čaj ani kávu vůbec nesladí. 17 % respondentek si přidávalo do nápoje pouze jednu čajovou lžičku cukru. Co se týče mužů, 61 % si nápoje nesladilo vůbec a 18 % pouze jednou čajovou lžičkou cukru.

Tato zjištění ve srovnání se zjištěními před pandemií Covid-19 ukazují na výrazný pokles slazení. Ve studii z roku 2019 (3) si 33 % mladých mužů a žen (ve věku 21–30 let) před pandemií nápoje nesladilo. Co se týče typů sladidel, které respondenti průzkumu Reskata, z. s., používaly, dominantním sladidlem byl i v roce 2020 stále bílý cukr (34 %), dále med (30 %), hnědý cukr (16 %), ale i další sladidla jako stévie, ovocný sirup, čekankový sirup a další (jejich používání uvedlo 8 % respondentů).

Důvodem nižší spotřeby cukru v horkých nápojích může být například to, jak už jsme zmínili výše, že si studenti dávali pozor na svoji váhu nebo že pili nápoje doma (vysoké školy byly zavřené, mnoho zaměstnání bylo vedeno formou „home-office“) a mohli si počet lžiček cukru zvolit. To jsou ale jen hypotézy, které by musel potvrdit další výzkum. Z našeho výzkumu v porovnání se situací v Norsku dále vyplynulo, že čeští studenti dávají přednost nápojům slazeným cukrem a pouze 21 % z nich pije uměle slazené nápoje (oproti více než 50 % Norů, kteří je pijí pravidelně).

Spotřeba studených nápojů slazených cukrem

Ve studii HBSC zaměřené na dospívající v Česku (11–15 let) pilo 14 % z nich každodenně slazené nealkoholické nápoje a 3,3 % energetické nápoje (v roce 2006 přitom pilo SSN 30 % z nich). Studie HBSC předpokládala, že až budou dospívající starší, budou mít menší sklony k obezitě a konzumace nápojů slazených cukrem se bude rok od roku snižovat (5). Důvody mohou prý reflektovat procesy dospívání, ale i tlak společnosti na preferovaný „body image“ čili štíhlou postavu (5). Naše studie z roku 2020 však ukázala, že polovina českých respondentů (51 %) zvolila jako svůj oblíbený nápoj SSN (studené cukrem slazené nápoje typu sladké limonády a energetické nápoje). 20 % z celkového počtu našich univerzitních respondentů konzumuje alespoň 1 sklenici denně, což je více než spotřeba dospívajících. Pokud v této zprávě používáme termín SSN, máme tedy na mysli sladké limonády a energetické nápoje, pod pojmem USN (uměle slazené nápoje) označujeme „light“ limonády, jako je Coke Zero a další studené nealkoholické nápoje s umělými sladidly. Navíc Češi jako tradičně pивní národ konzumují ochucené pivo ve velkém množství (pije ho téměř 30 % Čechů). Těch, kteří pijí ledový čaj, bylo v našem průzkumu v Česku 34 %. Slazené nápoje vůbec nepije 13 % vysokoškolských studentů.

Jak se studenti cítí po konzumaci sladkých výrobků

V dotazníku jsme rovněž zjišťovali psychosociální vlivy a pocity po konzumaci cukru, nápojů a sladkých výrobků. Daná otázka zněla: „Popište prosím své pocity po konzumaci sladkých výrobků nebo nápojů.“ Obr. 1. zobrazuje, že nejčastější emocí je spokojenost a pocit štěstí, následovaný pocitem uvolnění.

Tab. 1. Dvouzměrné korelace mezi důvody konzumace a pití sladkých výrobků a pocity studentů po jejich konzumaci

Důvody	Pocity po konzumaci					
	Pocit uvolnění	Vzrušení	Přliv energie	Lenost	Štěstí	Špatně od žaludku
Nápoj: stres	0,065	0,058	0,143 **	0,095 *	0,071	0,076
Nápoj: žízeň	0,067	0,011	0,143 **	-0,046	0,079	0,026
Nápoj: deprese	0,057	0,118 **	0,109 **	0,116 **	0,069	0,132 **
Nápoj: nedostatek energie	0,019	0,099 *	0,282 **	0,009	0,048	-0,014
Nápoj: oslava	0,079	-0,005	0,006	0,134 **	0,174 **	-0,029
Nápoj: odměna	0,098 *	0,044	0,101 *	0,129 **	0,140 **	-0,005
Nápoj: chuť na něco po jídle	0,124 **	0,067	0,052	0,011	0,071	-0,033
Sladkosti: stres	0,241 **	0,115 **	0,079	0,166 **	0,156 **	0,071
Sladkosti: hlad	0,132 **	0,181 **	0,126 **	0,082 *	0,095 *	0,152 **
Sladkosti: deprese	0,159 **	0,135 **	0,061	0,148 **	0,093 *	0,121 **
Sladkosti: nedostatek energie	0,070	0,112 **	0,260 **	0,036	0,109 **	0,032
Sladkosti: oslava	0,152 **	0,090 *	0,022	0,152 **	0,215 **	0,114 **
Sladkosti: odměna	0,202 **	0,101 *	0,071	0,189 **	0,228 **	0,065
Sladkosti: chuť na něco po jídle	0,114 **	0,007	-0,070	0,087 *	0,222 **	-0,055

Pozn.: ** označuje významnost na hladině 0,01 a * označuje významnost na hladině 0,05 (pro snadnější identifikaci jsou tyto korelace vyznačeny tučně).

Konkrétně 366 českých studentů (63,7 % všech českých respondentů) zvolilo v otázce, jak se cítí po konzumaci sladkých výrobků nebo nápojů, kategorii spokojenost a pocit štěstí. Z toho 49 % Čechů uvedlo, že pije sladké limonády (SSN) vedle jiných nápojů, 35 % pije nealkoholické pivo a 21 % pije „light“ limonády (USN). To, zdá se, opět posiluje souvislost mezi konzumací těchto produktů a pozitivními emočními stavy.

Poté jsme se ptali, zda existuje souvislost mezi důvody konzumace SSN a sladkostí a pocity, které po nich studenti mají (tab. I.). To jsme provedli pomocí Pearsonových koeficientů v programu IBM SPSS.

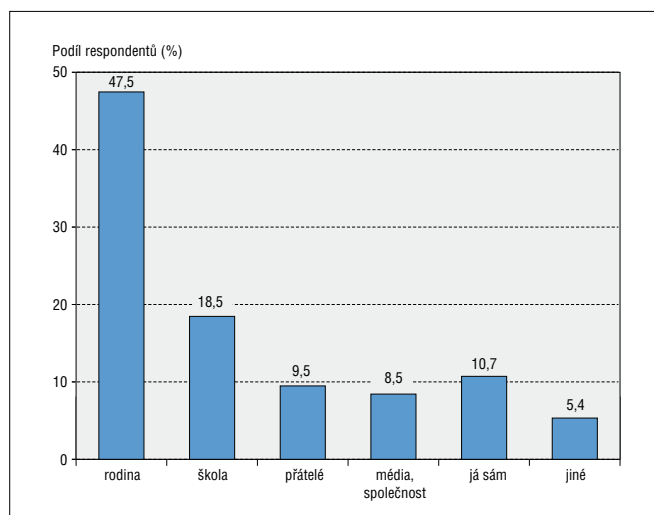
Existuje silná souvislost mezi stresem před konzumací cukrovinek a následným pocitem uvolnění. Mezi důvody konzumace

cukrem slazených nápojů (SSN) a tím, jak se studenti cítí po ní, existuje naopak poměrně slabá souvislost. Hlavní výjimka se pojí s uváděným nedostatkem energie a pocitem přlivu energie po konzumaci sladkého nápoje. Další silná souvislost je mezi konzumací sladkostí během oslav a následným pocitem štěstí. Podobnou asociaci lze nalézt i v případě konzumace cukrovinek jako formy odměny – a pocitu štěstí poté nebo pocitu uvolnění poté. A poslední významná asociace je mezi požíváním cukrovinek na základě chuti na něco sladkého po jídle – a pocitem štěstí poté. Celkově se zdá, že v České republice existuje silnější uvědomovaná souvislost mezi tím, proč studenti konzumují sladkosti, a pocity, které po nich mají, na rozdíl od situace u nápojů (SSN).

Obr. 2. Vlivy na spotřebu cukru v České republice

Vzdělávání

Studie se rovněž zaměřila na zjištění vztahu mezi faktory, jako jsou vzdělání matky a otce, škola, přátelé, média nebo sebevzdělávání, a míry jejich významu při utváření emocí a znalostí souvisejících s konzumací cukru, sladkostí a SSN u českých vysokoškolských studentů. Je zajímavé, že některé studie upřednostňují vzdělání matky jako obzvláště důležité pro formování stravovacího chování dětí, přičemž poukazují na větší zapojení matky než otce do raného kontaktu s výběrem potravin a stravovacími návyky (6). Předpokládaná četnost v konzumaci SSN podle standardních prediktorů odhalila v našem výzkumu překvapivou analogii. Studenti s vysokoškolsky vzdělanými otci pijí SSN výrazně méně často, a to s velkým poklesem o 0,312 na sedmibodové škále (ve srovnání se studenty bez vysokoškolsky vzdělaných otců). Podobně studenti, kteří častěji sportují, také méně často pijí SSN. Vzdělání matky však – podle našich dat – přímou souvislost se zvýšenou frekvencí pití SSN u respondentů nemá.

Provedli jsme analýzu s predikcí frekvence konzumace SSN („drinks scale“) pomocí standardních prediktorů. Tato zjištění týkající se vzdělání otce – tj. že v domácnostech vysokoškolsky vzdělaných otců byl nákup (a tedy i spotřeba) nápojů slazených cukrem nižší než v těch, kde měl otec nižší stupeň vzdělání – byla překvapivá. Mnoho dalších studií však potvrdilo, že úroveň vzdělání rodičů (a také respondentů) ovlivňuje množství cukru a nápojů slazených cukrem, které mládež a mladí dospělí konzumují. Lze se o tom přesvědčit například ve studii VESELÉ A SEVEROVÉ (7) nebo na webových stránkách projektu *Zdravá generace* (4), který vychází z průzkumu HBSC (5), i v dalších mezinárodních průzkumech.

Při další analýze sociálních institucí a faktorů, které ovlivňují spotřebu sladkostí a SSN, se rodina ukazuje jako nejvýznamnější činitel, který určuje a spoluvytváří afektivní reakce na spotřebu SSN mezi studenty. Jako druhý nejdůležitější faktor se ukazuje škola. V našem průzkumu byly ještě dvě relevantní otázky týkající se toho, kdo respondenty učil o cukrech a jejich konzumaci. Proto jsme provedli korelační analýzu dvou proměnných: znalostí o tom, kolik cukru by se mělo konzumovat, aby člověk zůstal zdravý, a toho, kdo nebo co hrálo nejdůležitější roli při poskytování těchto znalostí. Bylo zjištěno následující – zatímco rodinu a školu respondenti vnímají jako určující faktor pro své stravovací návyky, pokud jde o sladkosti a SSN, stejné autority respondenty nenaučily, kolik cukru lze denně zdravě konzumovat – jinými slovy, jak cukry jíst a pít, aby jejich konzumace nebyla nadměrná (protože cukr sám o sobě nezdravý není) vzhledem k výdeji energie a dalším aspektům života studentů. V tomto ohledu měly největší vliv kategorie „já sám“ (vlastní zájem) a média (respondenti uváděli zejména influencery, youtubeři, své trenéry, samostudium knih a článků na internetu, tištěné časopisy apod.)

Závěr

Předložené analýzy SPSS a další výzkum tématu ukázaly, že existuje celá řada různých faktorů, které ovlivňují spotřebu cukru a způsoby slazení u vysokoškolských studentů. Co se týče druhů nealkoholických nápojů, které preferují, studenti v České republice nejvíce pijí SSN, ledový čaj a nealkoholické ochucené pivo. Od roku 2012 je slazením ovlivněna i česká pivní kultura. Na trhu je od tohoto roku mnoho druhů cukrem slazených nealkoholických ochucených piv a jejich obliba vzrůstá. Dalším faktorem je nízká míra slazení horkých nápojů, kterou náš průzkum odhalil. Studenti si během pandemie sladili nápoje mnohem méně než před ní (až o 30 % méně). Muži sladili své nápoje více než ženy. Naše první hypotéza se tedy potvrdila.

Při pohledu na pocity a výchovu při konzumaci „sladkého“ mladými Čechy byla naše zjištění – v rámci celého projektu – nečekaná v tom smyslu, že nebyla zcela v souladu s předpověďmi HBSC a nerezonovala ani se statistikami týkajícími se spotřeby cukru v Česku. Tyto věkové skupiny (18–21 let, 22–25 let, 26–29 let) vykazovaly zvláštní rysy a vzorce chování, které souvisely s pocity spokojenosti, štěstí, uvolnění, nedostatkem a znovunabytím energie, událostmi typu oslav a dalšími psychosociálními jevy.

Naše druhá hypotéza, že spotřeba nápojů slazených cukrem bude nižší než v předchozích letech a studiích, se nepotvrdila. Studenti ve věkové skupině 18–29 let konzumují více SSN než mládež (11–15) ve studii HBSC z roku 2018. Vzhledem k tomu,

že ve skupině mladých lidí 18–29 let nebyl dosud proveden žádný výzkum tohoto druhu, mohli jsme spotřebu SSN porovnat pouze se studií HBSC. Čeští studenti jsou však jinou věkovou skupinou, takže je třeba provést další výzkum.

Třetí hypotéza – o vzdělání matky a otce – byla rovněž vyvrácena. Výsledky našeho průzkumu ukázaly, že právě otec a jeho vzdělání nejvíce ovlivňuje spotřebu slazených nápojů u studentů.

Po zvážení všech skutečností se zdá, že konzumace cukru a sladkých produktů v této věkové skupině je spojena s příjemnými sociálními a psychologickými stavy a že existuje (mimo jiné vlivy) silná souvislost mezi důvody konzumace těchto výrobků, pocity, které studenti po jejich konzumaci prožívají, a úrovní vzdělání v rodině.

Projekt Zdravá výživa: Utopie nebo současná nutnost (EHP-BF-NU-OVNKM-3-059-2020) byl financován z grantů EHP/Norska 2014–2021.

Souhrn

Tato studie se zaměřuje na vzorce konzumace cukru a sladkých výrobků českými vysokoškolskými studenty během druhé vlny pandemie Covid-19 (zima 2020/2021). Zkoumali jsme různé vztahy mezi cukrem, dalšími sladidly a pocity studentů po jejich konzumaci, způsoby slazení a osvětou o vlivu cukru na lidský organismus. Výzkumný vzorek tvořilo 579 studentů (ve věku 18–29 let) z českých vysokých škol z celé České republiky. Naše zjištění ukázala, že spotřeba cukru v teplých nápojích se během pandemie snížila o 30 % ve srovnání se studiemi a výsledky z roku 2019. Pokud jde o nápoje slazené cukrem a ochucené pivo, jejich spotřeba byla vyšší právě ve věkové skupině 18–29 let než u mladší generace (11–15 let). Množství vypitých nealkoholických nápojů u studentů ovlivňovalo především vzdělání otce a další faktory. Dále se na spotřebě většiny mladých respondentů, které průzkum oslovil, podílelo spojení konzumace sladkých výrobků s pozitivními sociálními a psychickými stavy.

Klíčová slova: spotřeba cukru, sladké výrobky, vzdělávání, slazení, kulturní kódy potravin, SSN, USN.

Literatura

1. *Spotřeba potravin a nealkoholických nápojů (na obyvatele za rok) 2019*. Praha: ČSÚ, 2020, [online] <https://www.czso.cz/csu/czso/spotreba-potravin>, cit. 1. 11. 2021.
2. *Zdravá výživa: Utopie nebo současná nutnost – výzkum, 2020–2021*. [online] <http://reskata.cz/438-2/>.
3. VESELÁ, K.: Poptávka po cukru obyvatel s minimálně středoškolským vzděláním v České republice. *Listy cukrov. řepář.*, 136, 2020 (11), s. 387–389.
4. KALMAN, M.: *Školáci pijí méně limonád. Ale objevili energetické nápoje*. Olomouc: HBSC, 2020, [online] <https://zdravagenerace.cz/reports/energeticke-napoje/>, cit. 30. 10. 2021.
5. *Zdravotní chování u dětí školního věku*. Společná mezinárodní studie Světové zdravotnické organizace z roku 2018. Glasgow: University of Glasgow, HBSC, 2020, [online] www.hbsc.org, cit. 30. 10. 2021.
6. KAREL, T. ET AL.: Regulovat, nebo vzdělávat? Vnímání reklamy na potraviny zaměřené na děti ze strany rodičů, její regulace a samoregulace potravinářského průmyslu v České republice. *European Food and Feed Law Review*, 11, 2016 (2), s. 94–106.
7. VESELÁ, K.; SEVEROVÁ, L.: Sladký život – životní styl generace Z? *Listy cukrov. řepář.*, 137, 2021 (9–10), s. 326–331.

Maderová B.: Influence of Education and Emotions on Sweetening in University Students

This study focuses on Czech university students and the patterns regarding their consumption of sugar and sweet products during the second wave of the Covid-19 pandemic (winter 2020/2021). We investigated various relationships between sugar, other sweeteners, and the students' after-consumption feelings, sweetening practices, and education about sugar. The research sample constituted 579 students (aged 18–29) from Czech universities across the country. Our findings have shown that the consumption of sugar in hot drinks decreased during the pandemic by 30% compared to the studies and results from 2019. As for sugar-sweetened drinks and flavored beer, their consumption was higher – in this age group – than in the younger generation (11–15 years). The amount of soft drinks consumed by the students was mainly influenced by the father's education and other factors. In addition, the association of consumption of sweet products with positive social and psychological states also contributed to the consumption of most of the young respondents surveyed.

Key words: sugar consumption, sweet products, education, sweetening, cultural food codes, SSN, USN.

Kontaktní adresa – Contact address:

Blanka Maderová, PhD., Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Katedra East and Central European Studies, Nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1; NC State University in Prague, Katedra humanitních studií, Malé náměstí 1, 110 00 Praha 1, Česká republika, e-mail: bmadero@ncsu.edu